

การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3

ศฤงคารพรณ อึ้งอนันท์วงศ์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำแนกตามเพศ และอายุ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูที่มีอายุระหว่าง 40-60 ปี ในปีงบประมาณ 2560 (1 ตุลาคม 2559-30 กันยายน 2560) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำนวน 317 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครชีและมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 175 คน โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale)

ผลการศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 พบว่า ครูมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากจำนวน 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านรายได้และการใช้จ่าย และอยู่ในระดับปานกลางจำนวน 2 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัยและด้านการมีส่วนร่วมในสังคม สำหรับผลการเปรียบเทียบการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 พบว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในภาพรวมและรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านรายได้ และการใช้จ่าย ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านจิตใจ มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการไม่แตกต่างกันและครูที่มีอายุต่างกัน มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การเตรียมตัว เกษียณอายุราชการ ครู

* นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปรากฏในมาตรา 6 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งการที่จะพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพนั้น ต้องให้การศึกษาโดยการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ โรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความรับผิดชอบจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนก็คือ ครู เพราะงานที่ครูทำคือ การชื้อนาคของประเทศชาติผ่านกระบวนการอบรม สั่งสอนและขัดเกลา ปลูกฝังความคิด ทักษะและคุณธรรมต่างๆ ให้กับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแล ได้มีการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้เจริญเติบโตเหมาะสมกับวัยและความสามารถ เพื่อให้พวกเขาสามารถนำศักยภาพของตนมาใช้ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป บทบาทหน้าที่ของครูไม่ได้มีเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปยังครอบครัว ชุมชน สังคม ที่ครูอยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะครูนั้นมีการกระจายตัวในทุกพื้นที่ของประเทศ และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนทุกระดับ จึงมักจะพบครูอยู่แทบทุกกิจกรรมในชุมชนสังคมที่ครูนั้นอยู่ ครูจะมีบทบาทของการเป็นผู้นำ ผู้ให้คำปรึกษาและผู้ช่วยเหลือตามสภาพการณ์ ครูจึงถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญและมีคุณค่าทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าทางวิชาการ คุณค่าในแบบอย่างการดำเนินชีวิต คุณค่าในการช่วยเหลือสังคมและชี้แนะสังคม (สุชิน ศีลธรรม, 2543, หน้า 44-45)

การเกษียณอายุราชการ เป็นภาวะการณ์ที่ข้าราชการต้องครบกำหนดอายุในการรับราชการ หรือเป็นการสิ้นกำหนดเวลารับราชการ หรือการทำงาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2538, หน้า 112) ซึ่งภาวะนี้จะมาถึง เมื่อข้าราชการผู้นั้นมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ หรือมากกว่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระเบียบข้อบังคับของแต่ละหน่วยงาน การเกษียณอายุราชการนั้นแม้จะเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ข้าราชการได้พักผ่อนร่างกาย หลังจากที่ได้ผ่านชีวิตการทำงานมาเป็นเวลานาน สามารถมีชีวิตอย่างอิสระโดยเลือกประกอบอาชีพหรือทำงานอดิเรกได้ตามที่ชอบ แต่การที่ครูต้องออกจากงานอันเนื่องมาจากการเกษียณอายุราชการนั้น นอกจากจะเป็นปัญหาของหน่วยงานที่จะต้องสูญเสียทรัพยากรที่มีคุณค่าในส่วนราชการแล้ว ยังเป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อครูที่เกษียณอายุราชการโดยตรงอีกด้วย กล่าวคือในส่วนบุคคลนั้น การเกษียณอายุราชการ เป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอาชีพและรายได้ การออกจากงานทำให้รายได้ลดน้อยลง การดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากการเป็นผู้มีตำแหน่งทางสังคม

กลายเป็นคนสามัญชรรรมดา บางรายที่ปรับตัวไม่ได้จะทำให้เกิดทัศนคติในทางลบ เช่น รู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่าไร้ประโยชน์ต่อสังคม ความรู้สึกเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อทั้งร่างกาย และจิตใจของครูเป็นอย่างมาก (สุรกุล เจนอบรม, 2541, หน้า 62)

การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการนั้น ถือว่าเป็นการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่ง ซึ่งหากมีการเตรียมตัวให้พร้อมและเหมาะสมแล้ว ก็จะสามารถป้องกันปัญหาต่างๆ ภายหลังเกษียณอายุราชการได้ ซึ่งการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุนั้น ควรกระทำในขณะที่ยังทำงานประจำอยู่และควรวางแผนล่วงหน้านานพอสมควร เช่น 10 - 15 ปี ก่อนเกษียณอายุ เพราะว่าการวางแผนเมื่อยังหนุ่มสาวนั้นจะทำให้วางแผนได้ดีกว่าเมื่อตอนแก่ และเพื่อให้มีความคุ้นเคยกับการเกษียณอายุ มีเวลาศึกษาหาความรู้และวางแผนอย่างรัดกุมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงิน ด้านที่อยู่อาศัยและด้านสุขภาพ เป็นต้น ในการวางแผนเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของแต่ละบุคคลนั้น จะมากหรือน้อยแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละบุคคล เช่น คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีอยู่แล้วหรือบุคคลที่ได้รับมรดกจำนวนมาก บุคคลนั้นก็ไม่ต้องเตรียมตัวในด้านเศรษฐกิจมาก เป็นต้น (ธาดา วิมลวัตรเวที, 2543, หน้า 17) นอกจากนี้ วิจิตร บุญยะโทตระ (2533, หน้า 30) ยังให้ข้อเสนอแนะในการทำงานเดียวกันว่า การวางแผนก่อนเกษียณอายุราชการนั้น ควรทำล่วงหน้านานๆ เช่น 10 ปี ก่อนเกษียณอายุราชการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียนในเขตพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอสังขละบุรี (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3, 2559, หน้า 1-2) ด้วยภารกิจดังกล่าว ทำให้ข้าราชการครูเป็นผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมสูง ได้รับการนับถือ ยกย่อง ให้เกียรติจากสังคม เมื่อข้าราชการครูเกษียณอายุราชการไปแล้ว ก็จะเป็นผู้ที่ก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ ดังนั้นครูย่อมประสบปัญหาเช่นเดียวกับผู้สูงอายุโดยทั่วไปด้วย

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ว่ามีการเตรียมตัวอยู่ในระดับใด เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความตระหนัก ในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู และนอกจากนั้นยังใช้เป็นแนวทางในการเตรียมตัวให้สามารถดำเนินชีวิตหลังเกษียณอายุราชการได้ด้วยตนเองอย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีตลอดอายุขัย ขณะเดียวกันก็สามารถมีส่วนร่วม ในการทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำแนกตามเพศ และอายุ

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ข้าราชการครู ที่มีอายุระหว่าง 40 - 60 ปี ในปีงบประมาณ 2560 (1 ตุลาคม 2559-30 กันยายน 2560) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำนวน 317 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูที่มีอายุระหว่าง 40 - 60 ปี ในปีงบประมาณ 2560 (1 ตุลาคม 2559-30 กันยายน 2560) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610 อ้างถึงใน ภาวิดา ชาราศรีสุทธี และศิริพงษ์ เสาภาชน, 2559, หน้า 132) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 175 คน ส่วนการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู ครอบคลุมเนื้อหา 5 ด้าน ได้แก่ การเตรียมตัวด้านร่างกาย การเตรียมตัวด้านจิตใจ การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย และการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพของครู คือ เพศ และอายุ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence : IOC) ซึ่งมีค่ารายข้ออยู่ระหว่าง 0.6-1.0 และหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.929 แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน คือตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศและอายุ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

กาญจนบุรี เขต 3 ครอบคลุมเนื้อหา 5 ด้าน คือด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ 5,4,3,2 และ 1 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มจากการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองแล้วนำแบบสอบถามกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำมาคำนวณหาค่าทางสถิติ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาจัดระเบียบข้อมูล ลงรหัสและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ และอายุ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวมแล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย
3. เปรียบเทียบการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำแนกตามเพศ วิเคราะห์โดยใช้ t-test กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. เปรียบเทียบการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำแนกตามอายุ วิเคราะห์โดยใช้ One Way Analysis of Variance
5. วิเคราะห์ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนำค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ไปทำการทดสอบโดยวิธีเชฟเฟ (Scheffe's Post hoc Comparison)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 175 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยมีช่วงอายุ 54-60 ปี มากที่สุด

2. การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำนวน 175 คน มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ด้าน และระดับปานกลาง จำนวน 2 ด้าน

3. ครูที่มีเพศต่างกัน มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยภาพรวมและรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านจิตใจ มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการไม่แตกต่างกัน

4. ครูที่มีอายุต่างกัน มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยในภาพรวมพบว่า ครูที่มีอายุ 54-60 ปี และครูที่มีอายุ 47-53 ปี มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยภาพรวมมากกว่าครูที่มีอายุ 40-46 ปี และครูที่มีอายุ 54-60 ปี มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการโดยภาพรวม มากกว่าครูที่มีอายุ 47-53 ปี

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการแสดงความคิดเห็นของครู ที่มีต่อการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูเป็นผู้ที่ทำงานอยู่ในระบบราชการ ซึ่งจะต้อง ออกจากราชการเมื่ออายุครบกำหนดเกษียณอายุราชการ ส่งผลให้บทบาทหน้าที่การงานและ รายได้ลดน้อยลง ครูจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็น ที่จะต้องวางแผนเตรียมตัวก่อนเกษียณ อายุราชการ เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น และสามารถใช้ชีวิต ในบั้นปลายได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุรกุล เจนอบรม (2541, หน้า 69) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเกษียณอายุเป็นวิกฤตการณ์ที่เป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อชีวิตของ ผู้เกษียณอายุในด้านต่างๆ หากไม่ได้มีการเตรียมตัวไว้ก่อน ก็จะมีผลกระทบต่อความพึงพอใจ ในชีวิตและความสุขของผู้เกษียณอายุหรือแม้แต่การดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก ดังนั้น บุคคล จึงควรมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก และสอดคล้องกับการศึกษา ของพิมพ์พิมพ์ พันธ์พิทักษ์ (2550) ที่ได้ศึกษาปัจจัยทางชีวสังคม ทศนคติต่อการเกษียณอายุ ความเครียดจากภาระหนี้สิน กับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุทำงานของข้าราชการครู ในจังหวัดพิจิตร พบว่า มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุทำงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 การเตรียมตัวด้านร่างกาย อยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น สุขภาพร่างกายก็เสื่อมโทรมลง เช่น ความเสื่อมของสายตา ความเสื่อม ด้านความจำ ระบบประสาทสัมผัส ความไม่คล่องตัว เป็นต้น ซึ่งปัญหาทางร่างกายที่เกิดขึ้นนั้น

มักส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้ข้าราชการครูตระหนักและสนใจที่จะดูแลรักษาสุขภาพของตนเองมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุรกุล เจนอบรม (2541, หน้า 71) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเตรียมตัวเกี่ยวกับการระวังรักษาในเรื่องสุขภาพด้านร่างกายเป็นประเด็นหลักสำหรับผู้ที่เกษียณ เพราะเป็นการก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ซึ่งร่างกายจะเกิดความเสื่อมในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการมองเห็น การได้ยิน เป็นต้น และสอดคล้องกับการศึกษาของสุเทพ พูลสวัสดิ์ (2550) ที่ได้ศึกษาการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีการเตรียมตัวด้านร่างกาย อยู่ในระดับมาก

1.2 การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย อยู่ในระดับมากรองลงมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการครูเห็นว่าการเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย เป็นสิ่งที่จำเป็นหลังเกษียณอายุ เพราะรายได้จากเงินบำนาญบำนาญย่อมน้อยกว่ารายได้ประจำ รวมถึงสูญเสียรายได้พิเศษที่เคยได้รับจากการดำรงตำแหน่ง ขณะเดียวกันค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เสื่อมลงตามอายุก็เพิ่มขึ้น หากไม่มีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าก็จะประสบปัญหาด้านการเงินอย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บรรลุ ศิริพานิช (2550, หน้า 28-30) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเกษียณอายุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอาชีพและรายได้ เนื่องจากต้องออกจากงานเดิม ทำให้รายได้ลดน้อยลง หากไม่มีการเตรียมตัวด้านรายได้ จะกระทบกับการดำเนินชีวิตในวัยเกษียณอายุได้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ พิมพ์พิมพ์ โพธิ์ปักขีย์ (2550) ที่ได้ศึกษาปัจจัยทางชีวสังคม ทศนคติต่อการเกษียณอายุ ความเครียดจากภาระหนี้สิน กับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุทำงานของข้าราชการครู ในจังหวัดพิจิตร พบว่า มีการเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย อยู่ในระดับมาก

1.3 การเตรียมตัวด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการครูเป็นบุคลากรที่มีสถานภาพทางสังคมสูง ได้รับการยกย่องจากสังคม เมื่อข้าราชการครูเกษียณอายุราชการ ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเดิม จึงจำเป็นต้องเตรียมใจให้พร้อมที่จะต้องพบกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุรกุล เจนอบรม (2541, หน้า 71- 80) ที่ได้กล่าวถึงการดูแลรักษาสุขภาพจิต โดยเตรียมตัวให้พร้อมทางด้านจิตใจก่อนที่จะเกษียณและมีการดูแลสุขภาพจิตเป็นประจำ จะสามารถยอมรับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงได้และปรับตัวได้ง่ายกว่า ซึ่งจะช่วยให้การดำรงชีวิตภายหลังเกษียณต่อไปได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับการศึกษาของสุเทพ พูลสวัสดิ์ (2550) ที่ได้ศึกษาการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีการเตรียมตัวด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก

1.4 การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการครู ส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของที่อยู่อาศัยอยู่เสมอ จึงมีการเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัย โดยได้จัดเตรียมที่อยู่อาศัยไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงไม่ต้องเตรียมตัวในด้านนี้

มากนัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธาดา วิมลวัตรเวที (2543, หน้า 17) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุนั้น ควรกระทำในขณะที่ยังทำงานประจำอยู่ และควรวางแผนล่วงหน้า อย่างน้อย 10-15 ปี ก่อนเกษียณอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งการเตรียมตัวนั้นจะมากหรือน้อย จะแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละบุคคลและตามความจำเป็น และสอดคล้องกับการศึกษาของสุเทพ พูลสวัสดิ์ (2550) ที่ได้ศึกษาการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า มีการเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับปานกลาง

1.5 การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม อยู่ในระดับปานกลาง และเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการครูเป็นผู้ที่มีบทบาททางสังคมสูง เป็นผู้ที่เป็นที่รู้จัก ได้รับการเคารพนับถือจากสังคมและชุมชนรอบข้าง และมักจะเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนสังคมที่ตนเองอยู่เสมอ จึงไม่ต้องเตรียมตัวในด้านนี้มากนัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุชิน ศิลธรรม (2543, หน้า 44-45) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ครูเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่าทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าทางวิชาการ คุณค่าในแบบอย่างการดำเนินชีวิต คุณค่าในการช่วยเหลือสังคม และชี้แนะสังคม ดังนั้น ครูจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดผูกพันกับประชาชนทุกระดับ ถึงแม้จะเกษียณราชการไปแล้วก็ตาม และสอดคล้องกับการศึกษาของ อารีรัตน์ เอ็นนุ (2552) ที่ได้ศึกษาสภาพการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น พบว่า มีการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม อยู่ในระดับปานกลาง

2. จากผลการเปรียบเทียบการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำแนกตามเพศ พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ครูที่มีเพศต่างกัน มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการที่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ในด้านร่างกาย ด้านรายได้และการใช้จ่าย ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยครูที่เป็นเพศชาย มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการมากกว่าครูที่เป็นเพศหญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการครูที่เป็นเพศชาย มีรายได้มากกว่าเพศหญิง และด้วยบทบาทของการเป็นผู้นำครอบครัว จึงต้องวางแผนการใช้ชีวิตเพื่อนำพาครอบครัวไปสู่ความสุขสบายในภายภาคหน้า สามารถเป็นหลักให้กับครอบครัวและคนรอบข้างได้ จึงมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการมากกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Block (1984, อ้างถึง ใน ธาดา วิมลวัตรเวที, 2543) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ส่วนใหญ่เพศหญิงมักมีรายได้น้อยกว่า และพร้อมที่จะหยุดงานเพื่อรับภาระอื่นๆในครอบครัว เช่น การเลี้ยงดูบุตรหรือพ่อแม่ มากกว่าเพศชาย อีกทั้งเรื่องของความเชื่อที่ว่าผู้หญิงจะได้รับการเลี้ยงดูจากสามีในชีวิตบั้นปลายภายหลังเกษียณอายุทำงาน และมีความคิดว่าการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการนั้นเป็นเรื่องของผู้ชาย

ทำให้เพศหญิงมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุน้อยกว่าเพศชาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ ทฤษฎี ชวนไชยสิทธิ์ และคณะ (2555) ที่ได้ศึกษารูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน กรณีศึกษาครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดนนทบุรี พบว่า เพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ส่งผลให้เพศชายและเพศหญิงมีความเท่าเทียมกัน ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้มีระดับการศึกษาและสถานภาพทางสังคมใกล้เคียงกันจึงไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง สำหรับการเตรียมตัวด้านจิตใจ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วันชัย แก้วสุมาลี (2552) ที่ได้ศึกษาความเชื่อ ทศนคติ และพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุการทำงานของบุคคลทำงานวัยผู้ใหญ่ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าเพศหญิงและเพศชายมีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุการทำงานทางด้านจิตใจไม่แตกต่างกัน

3. ผลจากการเปรียบเทียบการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 จำแนกตามช่วงอายุ พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 โดยข้าราชการครูที่อยู่ในช่วงอายุ 54-60 ปี มีการเตรียมความพร้อมโดยภาพรวมและรายด้าน มากกว่าข้าราชการครูที่อยู่ในช่วงอายุ 47-53 ปี และช่วงอายุ 40-46 ปี สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ครูที่มีอายุต่างกันมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ข้าราชการครูที่มีช่วงอายุ 54-60 ปี นั้น มีระยะเวลาทำงานมานาน ย่อมมีรายได้ต่อเดือนสูง ทำให้มีความยืดหยุ่นในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมากกว่าคนที่อายุน้อยกว่า นั่นคือ ผู้ที่มีอายุใกล้เคียงจะมีการปฏิบัติในการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุมากกว่าผู้ที่มีอายุห่างไกลจากวัยเกษียณอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการในช่วงชีวิตของผู้ใหญ่ของ อีริกสัน (Erikson Eight Ages of Life) และทฤษฎีพฤติกรรมตามวัย (Development Task Theory) ที่ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลที่มีอายุเพิ่มขึ้น หากผ่านพัฒนาการในแต่ละวัยมาได้เหมาะสมแล้ว ย่อมมีการเตรียมความพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่วัยต่อไป ซึ่งวัยสูงอายุเป็นพัฒนาการขั้นสุดท้ายในชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น ผู้ที่มีอายุมากกว่า ผ่านพัฒนาการตามวัยมาก่อน น่าจะเตรียมความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุได้ดีกว่าผู้ที่อายุน้อยกว่า และสอดคล้องกับการศึกษาของ ทฤษฎี ชวนไชยสิทธิ์ และคณะ(2555) ที่ได้ศึกษารูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงาน กรณีศึกษาครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดนนทบุรี พบว่า ช่วงอายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุแตกต่างกันโดยผู้ที่อยู่ในช่วงอายุใกล้เคียงกันจะมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่อยู่ช่วงอายุก่อนใกล้เคียง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. การเตรียมตัวด้านร่างกาย ครูควรมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ พักผ่อนให้เพียงพอ และรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ รวมถึงควรมีการตรวจสุขภาพเป็นประจำ และควรศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุเพื่อเป็นการดูแลและป้องกันโรคภัยต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น และเพื่อการมีสุขภาพที่ดีสามารถพึ่งตนเองได้ในยามเกษียณอายุ
2. การเตรียมตัวด้านจิตใจ ครูควรมีการศึกษาเรื่องวิธีการส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดี และควรมีการฝึกทำสมาธิให้จิตใจสงบ เพื่อเป็นการเตรียมจิตใจให้พร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อเกษียณอายุ
3. การเตรียมตัวด้านรายได้และการใช้จ่าย ครูควรมีการเก็บออมตั้งแต่วัยทำงาน และควรผ่อนทรัพย์สินให้หมดก่อนเกษียณอายุ รวมทั้งหาอาชีพสำรองไว้ทำเพื่อหารายได้หลังจากเกษียณอายุ
4. การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย ครูควรมีการเตรียมหาที่พักอาศัยตั้งแต่วัยทำงาน เพื่อให้มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับตนเองและครอบครัวเมื่อเกษียณอายุ
5. การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ครูควรหาเวลาว่างเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม หรือชมรมต่างๆ ตั้งแต่ก่อนเกษียณอายุ เพื่อสร้างความเคยชินและสร้างคุณค่าให้ตนเองเมื่อเกษียณอายุ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของข้าราชการครู
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของข้าราชการครูที่มีตำแหน่งต่างกัน เช่น ครูผู้สอนกับผู้บริหารสถานศึกษา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ทฤษฎี ชวนไชยสิทธิ์, ภทรพร ยุทธาภรณ์พิณี และพรอนงค์ โตแฮม. (2555). รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุของครู โรงเรียนเอกชนจังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธาดา วิมลฉัตรเวที. (2543). การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุทำงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- บรรลุ ศิริพานิช. (2550). *คู่มือผู้สูงอายุ : ฉบับเตรียมตัวก่อนสูงอายุ(เตรียมตัวก่อนเกษียณ
การงาน)*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พิมพ์พิมพ์ โพธิ์ปักขีย์. (2550). *ปัจจัยทางชีวสังคม ทักษะต่อการเกษียณอายุ ความเครียด
จากภาระหนี้สินกับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุทำงานของข้าราชการครู
ในจังหวัดพิจิตร*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภาวดี ธาราศิริสุทธิ และศิริพงษ์ เสาภายน. (2559). *การศึกษาอิสระ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9).
กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์และสตีวดีโอ จำกัด.
- รสนัน วิทย์วงศ์กังวาฬ. (2550). *ปัจจัยทางชีวสังคม สุขภาพจิต และความเข้มแข็งในการมองโลก
กับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุทำงานของข้าราชการก่อนเกษียณสังกัด
กรมชลประทาน*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525*. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- วันชัย แก้วสุมาลี. (2552). *ความเชื่อ ทักษะ และพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุ
การทำงานของบุคคลทำงานวัยผู้ใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิจิตร บุญยะโทตระ. (2533). *คู่มือเกษียณอายุ*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. (2559). *แผนปฏิบัติการประจำปี
งบประมาณ พ.ศ.2559*. กาญจนบุรี: สำนักงานฯ
- สุชิน ศิลธรรม. (2543). *จุดประกายครูสหัสวรรษใหม่ สิทธิหน้าที่และการพัฒนา*.
ราชภัฏกรุงเทพฯ. 6(12): 44-149.
- สุรกุล เจนอบรม. (2541). *วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย*.
กรุงเทพฯ: นิชนแอตเวอร์ไทซ์กรุ๊ป.
- สุเทพ พูลสวัสดิ์. (2550). *การเตรียมตัวเกษียณอายุราชการของผู้บริหารสถานศึกษา*.
การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อารีรัตน์ เอ็นนู. (2552). *สภาพการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของครูในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.